

עיטורי ירושלים

מידות הגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל

ישיבת 'עטרת ירושלים'

כסלו תשע"ד | גליון מספר 87

תוכן

- 3 הגאון רבי עובדיה יוסף הגיבור הרב להושיע | הרב שלמה אבינר
- 6 מידותיו | הרב מרדכי ציון
- 23 בין גדלות לפשטות | הרב רמי ברכיהו
- 32 קריעה על פטירת הגר"ע יוסף זצ"ל | הרב שלמה אבינר

ישיבת עטרת ירושלים

הגיא 51, ירושלים העתיקה, ת"ד 1076 ירושלים 91009
טל' 02-6284101, פקס' 02-6261528 | www.ateret.org.il

עיצוב גרפי: סטודיו מלוח 052-7203050

הגאון רבי עובדיה יוסף הגיבור הרב להושיע

דברי הספד של רה"י הרב שלמה אבינר שליט"א בישיבה

הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל, קיים מה שכל תלמיד חכם אמיתי חייב לקיים: "לא תגורו מפני איש". הוא אמר מה שחשב, בלי חת ובלי מורא, ולא פחד מביקורת. ובוודאי לא פחד 'לאבד נקודות' בדעת הקהל, ובצדק, כי תלמידי חכמים לא צריכים להיות מונהגים על פי דעת הקהל, אלא אדרבה דעת הקהל צריכה להיות מכוונת על פי תלמידי חכמים.

כמובן, תמיד השער נשאר פתוח לחלוק עליו, אך כולם ידעו שהוא אינו פוסק מתוך אינטרסים או מתוך פחד, אלא הוא אמר מה שחשב, ועמד איתן על דעתו נגד כל הלחצים.

לכן לפעמים התבטא בלשון חריפה, גם כלפי תלמידי חכמים, גם כלפי ציבורים, אך כל מי שהכירו ידע, שזה היה מתוך אהבה, תוכחה מגולה ואהבה מסותרת, את אשר יאהב יוכיח, "את והב בסופה", נראים אויבים במלחמתה של תורה, אבל באמת אוהבים. משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה ניגש אל הרב, שרצה לבטא אהבה כלפיו, היה נותן לו סטירה...

את גאונותו העצומה ואת גבורתו האדירה הוא מסר כדי להושיע את ישראל, וזאת בשתיים: בקולא ובאחדות.

רב להושיע על ידי קולא - אכן הגרע"י התאמץ להקל כאשר היה אפשר, מתוך דאגה שיש חומרא המביאה לידי קולא, שריבוי חומרות גורם להקל בגופי תורה (שו"ת יביע אומר ז"א"ח לח), ובוודאי אין לחדש גזרות. כמובן, לא תמיד הקל, אדרבה לפעמים החמיר, והיה רב להושיע על ידי כך שאסר, נגד כולם, כאשר מצא את הנכון, על פי דרכה של תורה. וכאשר ראה לנכון, הקל. וכמובן, לא על פי עצמו, שהרי בענוותנותו הוא לא פסק על פי חידושים ופולפולים, אלא תמיד על יסוד דברי הפוסקים, כלומר

על פי רוב הפוסקים. כמובן, הוא ידע היטב, שלפעמים במיעוט המחמיר, יש פוסק ענק השקול ככל המקלים, אבל הוא לקח על כתפיו את האחריות להתיר.

וכן רב להושיע על ידי אחדות. הגרע"י התאמץ לאחד את כל הספרדים ובני עדות המזרח, מתוך ויתור על מנהגים מקומיים, וביחוד מסביב לבית יוסף, "ויוסף הוא השליט על הארץ הוא משביר לכל עם הארץ", גם רבי יוסף קארו, גם רבי עובדיה יוסף. הגרע"י לא פחד להכריע במחלוקות, כיוון שספקות וחילוקי דעות מביכים ומחלישים. לכן מסר תורה ברורה והלכה ברורה. כמובן, גם בזה, לא כולם הסכימו אתו, אך הגרע"י היה קשה כחלמיש.

ואכן הגרע"י הצליח במידה רבה במשימה, הוא רומם מאוד את הציבור הספרדי, שהיה מזולזל גם בתורה גם בחברה. הוא הצליח על ידי מנהיגותו, גם בפסיקה אחדותית, בדרשה ובכתובה, וגם במוסדות של חינוך ופוליטיקה. לכן בצדק נקרא מרן על ידי הספרדים.

מרן תמיד עבד קשה. כבר בגיל צעיר התחיל לעבוד, בהיותו בן למשפחה ענייה. וכל חייו המשיך לעבוד בשדה התורה. יצירתו הראשונה הייתה כתיבת הערות שוליים בספר ראשית חכמה בגיל תשע. וכל חייו עבד קשה לרומם ולזכך מידותיו.

שלושה סיפורים קטנים אישיים על מידותיו של מרן:

לפני כארבעים שנה הוא הותקף בעיתונות על אמירה אחת שלו, על ידי עמי הארץ, שעשוהו בחוצפתם כאילו אינו יודע תורה. כתבתי מאמר קצר לעיתון בן עשר שורות לציין את המקור הפשוט של דברי מרן. למחרת נקראתי לטלפון היחיד שבקיבוץ ושמעתי קולו העדין והרך: "ישר כח לכבודו".

אחרי שנים רבות, הוא קרא לי, הושיב אותי קרוב אליו, ולחש לי בטון אבהי: "יזהר כבודו מאלו, הם חורשים רעתו".

ולבסוף, מעשה בתלמיד שהודיע לי בשמחה שהתארס עם בחורה עולה מאתיופיה. "אבל אתה כהן", אמרתי לו, "ואי אפשר לבצע גיור לחומרא". התלמיד השיב לי: "לא שמתי לב שהיא אתיופית..."

שלחתי לך כמה גדולים, שהכרתי דעתם, אך הם פחדו לכתוב אותה. פניתי למרן; למחרת קיבלתי מכתב המתיר לו להתחתן. "קח נייר", אמרתי לבחור, "ששווה מיליארד דולר".

אכן, רב להושיע.

הענק נדם, אך רוחו הכבירה והבהירה, האמיצה והישרה מרחפת עלינו, בפיהם של גדולי עם ובפיהם של פשוטי עם.

זהו הגיבור הרב להושיע שהעיד על עצמו: איני ישן כל הלילה, טרוד כיצד עוד עשרת אלפים ילדים יקראו קריאת שמע. תהא נפשו צרורה בצרור החיים עם נשמתם של גדולי עולם.

מידותיו

ערך הרב מרדכי ציון

התחשבות באחרים

(אגרת לבן תורה לראשון לציון הרה"ג יצחק יוסף)

אירע פעם בימי בחרותו, שאיחר בערב להגיע לביתו, עד שנעלו את הבית, וכאשר הגיע חשש מלהעירם משנתם, וישב על המדרגה שלפני הבית, ולמד כל הלילה לאור הירח. כאשר אביו זצ"ל קם לתפילה בנץ, וראהו יושב ורוכן על הספר, שאלו לפשר הדבר, והשיב כי מאחר והדלת הייתה סגורה מה היה לו לעשות, האם יבזבז זמנו לריק, ולכן ניצל את אור הירח ולמד לאורו. וסיפר לי אחיו רבי נעים, כי פעם בימות הגשמים, כשקם בשעת בוקר מוקדמת למהר ללימודו, לא ידע היכן מנעליו, וחשש מלהעיר את אחיו בני הבית, לבש כמה זוגות גרביים זה על זה, ויצא לבית המדרש.

אביהם של ישראל

אלישי, בחור צעיר. לפרנסתו הוא עובד עם צעירים עולים מאתיופיה ומדינות חבר העמים במכללה להנדסאים, במסגרת עתודה צבאית.

לפני כחודש אלישי היה במילואים. שבוע בצאלים בחום של סוף ספטמבר המתקש שלא להניח לסתיו לבוא. בסוף השבוע, באוטובוס בדרך חזרה צפונה, הביתה, בחניית הביניים שבפולה, עלה לאוטובוס יהודי מבוגר, יהודי שניכר בו שמכובד הוא וזקנו כבר הלבין, והוא עוטה מעיל ארוך של דיינים ומגבעת פרנקפורטר לראשו. האוטובוס מלא, וליד אלישי מקום פנוי. התיישב היהודי ומיד החל לדבר בפרשת השבוע. משם הפליגו לדף היומי ולענייני הלכה. והנסיעה חולפת לה ועוד מעט כבר מגיעים אל טבריה.

כשכבר היו כמעט לפני סוף הנסיעה פנה אותו יהודי לאלישי והתעניין במעשיו. הוא סיפר לו על עבודתו, על הצעירים שאיתם הוא עובד ומלמד אותם. על הניתוק שלא פעם יש בינם ובין חיי תורה ומצוות.

היהודי שתק.

אחרי כמה דקות אמר: "בחודש הבא אני פורש פרישה מוקדמת לגמלאות מבית הדין שבו אני מכהן כדיין כבר עשרים וחמש שנה. אבל דע לך שלא תמיד נראיתי ככה. הבגדים הללו, הזקן, המגבעת - זה לא מהבית", אמר בחיוך עצוב. "הוריי היו ניצולי שואה מבוגרים. לא הייתה להם יכולת נפשית לתת לי את תשומת הלב שדרשתי. התגלגלתי ברחובות. מהר מאוד הגעתי גם למחוזות של כמעט פשע ואפילו עוד לא הייתי בגיל בר מצווה.

"ליד בית הורי היה בית כנסת אחד, ולידו מגרש כדורגל שבו הייתי משחק עם חברים במשך השבוע, בעיקר בשבתות. לא פעם הכדור היה עף לחצר בית הכנסת. פעם הוא אפילו ניפץ את אחת הזגוגיות. שבת אחת היינו במגרש ושיחקנו, הייתי אז כבן 15. בשכונה היו מכנים אותי 'עברייני'. שיחקנו ובעטתי חזק בכדור. הכדור יצא מן המגרש ועף לכיוון בית הכנסת. בדיוק באותו רגע יצא הרב מבית הכנסת, והכדור פגע במגבעת שלו והפיל אותה לאדמה. גם אני והחברים שלי נפלנו על האדמה, מרוב צחוק. התפקענו כשראינו איך הכובע של ה'דוס' הופך לצלחת מעופפת.

"הרב הרים את הכובע ובא אלי למגרש. 'שבת שלום. כבודו רוצה לעשות לנו קידוש או להצטרף למשחק', שאלתי אותו אז בחוצפה, אבל הוא לא נבהל. הוא הסתכל עליי ושאל אותי: 'איפה ההורים שלך?' עניתי בחוצפה: 'ההורים שלי מתו'.

הרב קרא לי לבוא אתו, וזה היה נראה לי משעשע, אז החלטתי לשחק את המשחק והלכתי אחריו. הגענו לבית שלו. הוא נכנס ואני אחריו. הוא קידש, נתן לי לשתות ואז שאל: 'אתה רעב?' 'מת מרעב', עניתי. הרב סימן לרבנית וערכו לי שולחן עם אוכל. אכלתי כמו אדם שלא ראה אוכל שבוע. הרב אכל מעט מאוד ורוב הזמן הסתכל עליי ודיבר. לימים הבנתי כי אכלתי אז גם את המנה שלו.

כשסיימתי לאכול הוא שאל אותי: 'אתה עייף?' 'אני מת מעייפות', אמרתי. הרב

הלך והציע לי מיטה. הלכתי לישון. ישנתי שם כל השבת. כשקמתי כבר היה מוצאי שבת. הרב שאל אותי: 'מה אתה רוצה לעשות?' אמרתי שאני רוצה ללכת לסינמה לראות סרט. 'כמה עולה סינמה?' שאל, 'לירה וחצי', אמרתי. הוא נתן לי כסף ושלח אותי, ולפני שהלכתי אמר לי 'מחר תבוא עוד פעם'.

ואני באתי גם למחרת. אכלתי, ישנתי וקיבלתי כסף לסינמה. עוד יום ועוד יום. עם הזמן התגלה לי שיש עוד 12 ילדים כמוני מהרחוב אצל הרב הזה בבית. לא יכולתי להיות כפוי טובה, וגם אהבתי אותו באמת. עם הזמן הוא החל ללמד אותי מצוות. נטילת ידיים, קנה לי תפילין, היה יושב ולומד איתי חומש, משנה, הלכות. לימים הלכתי בזכותו לשיבה, למדתי רבנות והסמכה ובסוף דיינות. הוא חיתן אותי, השתתף בחתונות של ילדיי והיה סנדק לנכדיי, סיים היהודי הזקן את סיפורו.

"אז אל תתיימש מהתלמידים שלך", אמר אותו יהודי לאלישי. "אתה רואה אותי היום כך - דיין בבית הדין הרבני, אבל פעם אני הייתי כמותם. רק תאהב אותם. תאהב אותם כמו את ילדיך שלך".

בינתיים האוטובוס נכנס לרציף בטבריה, והנוסעים נעמדים לצאת. אלישי עוד מספיק לשאול שאלה אחת לפני שהיהודי נעלם.

"איך קראו לרב הזה?", הוא שאל.

"למה אתה אומר קראו? עדיין קוראים לו. הוא אמנם זקן מאוד, בן 92, אבל ברוך ד' בחיים", ענה לו היהודי.

"ומה שמו?"

"קוראים לו הרב עובדיה יוסף".

"בוא הנה, אני הייתי הסנדק שלך"

באחד מימי השישי הזמן מרן זצוק"ל לשמש כסנדק בבית המדרש "יחווה דעת"

בשכונת הר נוף. לאחר שסיימו את הברית ניגש אליו אברך שבדין מספריים וביקש ממרן אם יוכל לעשות חלאקה לבנו. הרב, שהיה אחרי לילה שלם של לימוד בלי שינה והזדרז ללשכתו לקבלת קהל המפורסמת שהייתה ביום שישי שם המתין לו קהל רב, אמר לאברך שאין ביכולתו כרגע לעשות את החלאקה. ירד אותו אברך אל הלשכה וחיכה בתור כמו כולם, וכשהגיע תורו ונכנס אל החדר של מרן מאור ישראל, פנה אליו להפתעתו פוסק הדור והתנצל בפניו על שדחהו לפניו כן.

תוך כדי דברים פנה מרן אל הילד הקטן בחיבה: "בוא הנה, אני הייתי הסנדק שלך", פליאתו של האיש גברה כפליים - איך זכר הרב תינוק שלפני שלוש שנים הרב היה סנדק שלו לדקות ספורות ומאז פרצופו השתנה ואלפי ילדים עברו מתחת ידו.

מזכה הרבים (מתוך הקדמת ספרו של הרב 'טהרת הבית' חלק ב')

והנה בחלומי בלילה ההוא, ראיתי את הגאון רבי יוסף חיים מבבל זצ"ל (מחבר "בן איש חי") אשר בא לבקרני בביתי, ופניו מאירות כזוהר החמה. נכנס לחדר הספרייה, והתיישב על יד השולחן, ראה לפניו את אחד מחיבורי, והתחיל לעיין בו אחת הנה ואחת הנה, וכשסיים אמר, טוב מאד. ושאל אותי, האם אני ממשיך להופיע ולדרוש ברבים בדברי תורה ומוסר, כאשר הייתה באמנה איתי, עניתי ואמרתי, כי עדיין אני ממשיך בימים אלה להופיע ברבים בדרשות כאשר חנני ה', ובדרך כלל אני מופיע ביחד עם עמיתי הרב הגדול רבי יהודה צדקה שליט"א (זצ"ל, שהוא קרובו של רבי יוסף חיים). אך התאוננתי לפניו שדבר זה מפריע לי בהמשך הכנת חיבורי להוציאם לאור, 'שמוני נטרה (שומר) את הכרמים, כרמי שלי לא נטרתי'. 'ענה דודי ואמר לי, בסבר פנים יפות, טוב אשר תאחז מזה וגם מזה אל תנח ידיך, (כלומר המשך לעסוק בחיבוריך אך אל תפסיק את הופעותיך בציבור), כי יש נחת רוח מאד לפני ה' יתברך בזיכוי הרבים ששומעים דברי תורה ומוסר וחוזרים בתשובה. וכל אחד שחוזר בתשובה הוא עולם מלא. ואיקץ והנה חלום.

[והוסיף הרה"ג שלמה אבינר שליט"א שכידוע הג"ר עובדיה זצ"ל חולק הרבה על הבן איש חי גם בתשובותיו וגם בפירושו על הבן איש חי 'הליכות עולם', ובכל זאת הבן איש חי בענוותנותו התגלה אליו ואמר לו להמשיך - מ"צ].

כמה תלמודי תורה פתחתם? כמה בתי ספר פתחתם?

פעם כשח"כים באו ואמרו לו: "עזרנו לזה, מינינו את זה", אמר הרב עובדיה: "אני לא מבין. זה מה שאני צריך לשמוע? אני רוצה שתגידו לי כמה תלמודי תורה פתחתם? כמה בתי ספר פתחתם? מה עם הנושא של בחורי ישיבות? מה עם נושא עם ישראל עניים שצריכים עזרה? תספרו לי על הדברים האלה. זה (מה שסיפרו) דברים שוליים. זה לא מה שמעניין אותי".

מה אמר המשיח בחלום

הרב עובדיה דיבר בהתרגשות רבה ואמר: "בליל שבת ראיתי בחלום שהמשיח מגיע לכותל המערבי, ויש שם ברחבה מלא אנשים. אומר להם (המשיח): 'רבתי, אני באתי עכשיו, יש מיליון תלמידים שלא לומדים תורה, לומדים בבתי ספר חילוניים. אני רוצה שכל האברכים יתגייסו. מי לד' אליי - כדי שיהיו מורים ללמד אותם תורה. לא יישאר בית ספר אחד שלא יהיה בו תורה, כולם ילמדו תורה'".

מצה במלח תאכל? (הרב בן ציון מוצפי)

לפני עשרות שנים, לפני צאת תענית אסתר, ליל פורים, הגיעו למרן מנהלי מאפיית מצות ובעיה חמורה בידם, אחד מן העובדים הכניס מלח באפיית המצות ונאמר להם שעל הטעות הזאת אמורים לזרוק את המצות לפח מכיוון שזה חמץ גמור!

אמרו לרב - אם הכל ייזרק פרנסה של הרבה משפחות ב-ס-כ-נ-ה!!!

מרן פוסק הדור הרחרר קמעא ואמר להם "בואו נתפלל ערבית ואז נראה מה לעשות". מיד לאחר תפילת ערבית שב מרן פאר הדור אל ביתו, ואמר לרבנית: "אני נכנס עכשיו לחדרי, שאף אחד לא יכנס גם אם זה ראש הממשלה, אף אחד שלא יפריע לי עד הבוקר". מרן אחרי יום שלם של צום לקח עוגייה וכוס קפה בלבד, וישב לילה שלם לעיין ולכתוב את פסקו, שנכנס לספרו הענק "יביע אומר". בבוקר

מוקדם סיים לכתוב, בא לבעלי המאפייה ואמר להם שמותר לאכול את המצות בדיעבד וזה בסדר. שעות של לימוד קשה ומעמיק, כתיבה רצופה עם כל הריכוז אחרי יום ללא אכילה ושתייה - העיקר שהמשפחות לא יאבדו את פרנסתן.

שלם במעשיו (הרב ישראל ריוח)

בכל דבר ודבר שעשה, היה הרב עובדיה שלם. כשהיה יושב בבית הכנסת שלו בשכונת רחביה בירושלים, היה רב בית כנסת במשרה מלאה: מקדים להגיע לתפילה ומנהל את בית הכנסת כראוי. בכל תפקיד ותפקיד הוא מיצה את יכולותיו להרבות טובה בעולם.

כשהיה רב העיר תל אביב, הוא לא סמך על קודמיו בתפקיד והחל עורך ביקורות באטליזים שבעיר, לעודד את המשגיחים להקפיד על ההלכה. לכל מקווה טהרה מינה רב משיב, שתוכלנה האחראיות לפנות אליו בשאלותיהן. הוא היה מכנס בעצמו את האחראיות ללמדן כיצד יש להתנהג, בנועם ובדרך ארץ, ועל פי ההלכה. פעם נצנצה רוח הקודש אצל מן. בוקר אחד נתעורר לבדוק כיצד מולחים את רגלי הבהמות שבאטליזים. הוא זימן אליו את ראש מחלקת הכשרות ושאל אותו כיצד הם מולחים את הרגליים. השיבו הלה שישנה אישה אחת צדיקה שיוצאת בכל פעם, אוספת את הרגליים מכל האטליזים, מולחתן בביתה ואחר כך מחזירתן לאטליזים.

זימן אליו מן את אותה אישה צדקת ואמר לה: "בתי, כיצד את מולחת את רגלי הבקר?" השיבתו כיצד היא נוהגת, ושהכל על פי הדין, כי היא הייתה בקיאה בענייני מליחה. בכל זאת לא הרפה מן זצ"ל ושאל: "מנין את אוספת את רגלי הבקר?" השיבתו: "אני עוברת לכל אורך שוק הכרמל, אוספת את הרגליים ורושמת אצלי כמה רגליים קיבלתי מכל איטליו. לאחר מכן אני מחזירה לכל אחד לפי המספר שרשמתי". שאלה מן: "האם את לוקחת רגליים מכל האטליזים?" השיבתו: "בודאי! אפילו מהאטליזים הלא כשרים אני לוקחת!" מיד הבינו כל השומעים, כי אותה אישה הכשילה בטעות את הרבים, כי הייתה מערבת רגליים של טריפה עם רגליים כשרות ואיש לא ידע מכך, עד שבדק זאת מן.

תלך לרבנות (אגרת לבן תורה לראשון לציון הרה"ג יצחק יוסף)

פעם הלך הגר"ע לביקור אצל החזו"א, והגיש לו את ספרו יביע אומר, וקיבל ממנו גם כן כמה חלקים מהכרכים שיצאו אז לאור מספרי החזו"א. באותה הזדמנות נועץ עמו האם ללכת לרבנות, והשיב לו, כי אם יש לו פרנסה אחרת ימנע עצמו מללכת לרבנות באותו זמן, אך אם אין לו פרנסה אחרת מותר לו שיקבל על עצמו עול הרבנות. וכאשר הגר"ע סיפר את הדברים לראש הישיבה הג"ר עזרא עטייה, השיב לו: "ואני אומר שתלך לרבנות גם אם יש לך פרנסה אחרת, כי הגאון החזו"א אינו מכיר ויודע אותך, ואינו יודע עד כמה תוכל להציל ברבנות ובית הדין הרבני, ובפרט כאשר עושים גיטין וחליצות לספרדים, ופעמים רבות הגיטין פסולין מחמת שכותבים את השם באופן הלא נכון אליבא דהספרדים, וכיוצא. ואילו החזו"א היה יודע כמה תוכל להציל ברבנות ובדינות, לא היה תולה הדבר בפרנסה".

התרת עגונות (אגרת לבן תורה לראשון לציון הרה"ג יצחק יוסף)

בזמן מלחמת יום הכיפורים, כאשר היו למעלה מ-960 עגונות, הרב ביושבו כאב"ד לדון להתירן, טרח הרבה למצוא להן היתר לבוא בקהל, ובין היתר דן בעניין זיהוי חלל על ידי דיסקית התלויה בצווארו אי חיישינן לשאלה, ולאחר שהאריך בזה התברר שלדעת מרן הבית יוסף יש לחוש גם בזה לשאלה כמו ארנקי, ואם כן לכאורה אי אפשר להקל בזה. צער גדול נצטער הרב שלא יוכל להתירן לבוא בקהל ועלה על יצועו מתוך תחושה קשה שכל עמלו וטירחתי בכתיבה של ימים ולילות כדי להעלות בכוחא דהתירא ולבסוף נתברר לו שלדעת מרן השולחן ערוך אי אפשר להתירן. והנה בחלום הלילה הגיע אליו אחד מגדולי הדורות והראה לו שבספרו כתב להקל בכיוצא בזה, משום שדבר העשוי לזיהוי אין דרך להשאילו. ואכן עם הקיצו משנתו שמח שמחה גדולה שעל ידי סברא זו יוכל להתיר את אותן עגונות המלחמה, לאחר שמצאו דיסקית על גוף החלל, גם לדעת מרן השולחן ערוך, וכמו שבאר באורך בשו"ת יביע אומר חלק ו (אה"ע ג), עיין שם [מעשה זה סיפר הרב עובדיה בכינוס אגודת הרבנים שנערכה מספר חודשים לאחר המלחמה, כאשר סקר בפניהם את הנימוקים להיתרים שהתיר את עגונות מלחמת יום הכיפורים].

[והוסיף הרה"ג שלמה אבינר על הגאון רבי שלמה דוד כהנא - ששימש כרב בוורשא

ואח"כ בירושלים ושהתיר 50,000 עגונות אחרי השואה. פעם אחד שאל אותו: 'הרי זה מספר עצום, ומה אם הבעל יגיע?' השיב: 'אשמח שיש עוד יהודי בחיים'.

דחיית הניתוח בשלוש שעות (הרב דוד יוסף)

כארבע עשרה שנים לפני פטירתו, אמרו לרב שהוא צריך לעשות צנתור. הוא אמר שהוא צריך לחזור הביתה לשלוש שעות, ואחר כך יעשה את הניתוח. שאלוהו: "למה עוד שלוש שעות?" אמר: "אני באמצע פסק על עגונה, אם אני נכנס לבית החולים, מי אמר שאני יצא? מי ירחם על העגונה?" וכעת אחרי שהלכת - מי ירחם על העגונות?

דמעת העשוקים (הרב בני לאו)

במהלך כתיבת הספר 'ממרו עד מרו', הייתי מאוד סמוך אל הרב, ופעם אחת נכנסה לחדר חמולה שלמה, משפחה עניקית, שבהתרגשות עצומה באו והחלו לנשק את היד של הרב.

שאלתי את המזכיר, הרב צבי חקק, מה קרה, והוא סיפר כי זו משפחה שלמה מהדרום, שהסבתא שלהם התחתנה בצרפת על סמך עדות שבעלה נפטר. היא הקימה משפחה גדולה, ואחרי שנים שבמהלכן נולדו להם ילדים ונכדים רבים, "ההרוג הגיע ברגליו", והתברר כי כל בני המשפחה - ממזרים.

אלה תיקים שהיו מגיעים רק לרב עובדיה, והוא עבד על התיק הזה זמן רב. בדרכו הייחודית הוא הצליח לערער מבחינה הלכתית את הנישואים הראשונים והתיר את המשפחה כולה מחשש ממזרות.

לאחר שהם יצאו מהחדר, נשארנו לבדנו. הרב אמר לי: "קח את ידי", והוסיף בחיוך ובעדינות: "תרגיש את היד, רטוב? רטוב. ראית את הדמעות שלהם? ראית את דמעת העשוקים?"

נבוכתי, ואז הוא התחיל לצטט את המדרש שאומר: "וראיתי את דמעת העשוקים ואין להם מנחם - זה ממזר". הרב הרים את קולו ואמר: "ראיתי את דמעת העשוקים. מי עשקן לאלה? התורה עשקתם, ואני אצילם". את הרגע הזה לא אשכח לעולם. את העוצמה של "אני אציל", את ההתחשבות באחר, את האהבה שלו, האכפתיות שלו, את המנהיגות שלו. לעולם-לעולם לא אשכח.

"ולא נשאר לי אלא להשתתף בצערה של האשה" (שו"ת יביע אומר י אה"ע לד)

בעת שבתו של הג"ר עובדיה בבית-הדין בפתח תקוה באה גרושה מבגדאד להינשא לבן זוג חדש. רושם הנישואין שכח להפנותם לבית-הדין לקבלת אישור נישואין (היינו לאשר את הגט שבידה) ורק ברגע האחרון לפני הנישואין הכיר הרושם בטעותו והזמין את האישה, במברק דחוף, לבוא לבית-הדין. היא הגיעה, בבוקר יום נישואיה, והציגה גט חתום על ידי הרב סלמאן חוגי עבודי, שהיה אב בית-דין ידוע ומפורסם בבגדאד. אב"ד, הג"ר ראובן כ"ץ - בעל 'דגל ראובן' לא היה באותו יום משום שלא היה בקו הבריאות, אלא נותרו הרב שלמה קרליץ (אחיינו של החזו"א) והגר"ע יוסף לטפל בתיקים אשר נקבעו לאותו יום. הרב קרליץ התבונן בגט וראה ששם הבעל המגרש הוא "ויכתור". הוא היה בטוח שזוהי טעות מובהקת בשם הבעל, שהיה אמור להיות כתוב "ויקטור", וביקש לפסול את הגט. אילו נפסל הגט, הייתה האישה צריכה גט אחר, מתוקן, ולא יכולה הייתה להינשא ביום ההוא, שנועד להיות יום נישואיה החדשים.

הג"ר עובדיה מספר שניסה להסביר במתינות לרב קרליץ, כי הגט הלזה סודר על ידי גברא רבה, ת"ח מפורסם שהיה אב"ד של בגדאד, עיר גדולה של חכמים וסופרים, והוא דיין ותיק. והסביר שלפי מבטא של יהודי בגדאד, שלא היה אפשר לו לכתוב שם "ויקטור", כי מבטא הקוף אצל הספרדים ותושבי בגדאד, הוא עמוק בגרון, ואינו כמו כ"ף, ולא כאשכנזים שמבטאים הקו"ף עמו הכ"ף, בת ק' כבת כ', ואינם מבדילים בניהם.

אולם הרב קרליץ לא רצה לקבל דברי הגר"ע אלא לפסול את הגט ולכתוב גט אחר, ולכן יש לדחות את עריכת הנישואין.

כתב הג"ר עובדיה: "האישה בשומעה כן התחילה למרר בבכי, והתחננה לפני שאדבר עמו לבל יעמוד על דעתו, כי כבר נשכר אולם, ונשלחו הזמנות לקרואים למזמוני חתן וכלה. (וכמה צרות עד שמצאה את החתן בן זוגה, שלא קל בעדתם למצוא בן זוג לאשה גרושה), וכמה שדיברתי עם הרב ש. קרליץ לא עזר כלל, משום חוסר הבנתו וידיעתו במבטא הספרדים הבבליים, ולכן הקשה את רוחו ואימץ את לבבו וקבע שהגט פסול.... ולא נשאר לי אלא להשתתף בצערה של האישה".

בסופו של דבר, הרב קרליץ עלה לירושלים לפגוש את הרב עבדוי שעלה כעת מבגדאד והוא אישר שכך מנהגו לכתוב "ויכתור". הגר"ע מעיד שמרוב צערו הודיע שלא ישב יותר בדין עם הרב קרליץ ורק הג"ר כ"ץ פייס ביניהם, והם קראו לאישה לבקש סליחתה.

וכתב הגר"ע: "מעשה זה חרוט בלבבי כל השנים מאז ועד עתה".

דאגה לכל (אבי מימון)

מתוך אין ספור שיחות ורגעים מרטיטים, התרגשתי במיוחד מהמפגש האחרון שלי עם הרב עובדיה יוסף בערב חג הסוכות האחרון בחייו, יומיים לפני שאושפז. הבאתי לו הדסים מיוחדים ונדירים, והוא התרגש מאוד, התרגש כמו ילד. היה מאושר כאילו הבאתי לו מיליון דולר, ואני עמדתי מהצד.

אני מכיר את הרב, הוא מאופק. קשה לעורר בו התרגשות. הוא הסתכל על כל עלה ואמר: "מה רבו מעשיך ה'!" אפשר היה לחשוב שמה שישמח אותו זה 80 מנדטים לש"ס - אך לא. לרב הייתה חשובה הדאגה לכל עולה, לכל עגונה שהתיר, לכל אלמנה. בכל ברית שנכח בה הוא דאג שהמוהל לא יניח ידיים קרות על התינוק.

אבא עם מאות אלפי ילדים (הרב משה שפיר)

זה קרה לפני זמן קצר, באחד מאולמי החתונות המפוארים של ראשון לציון. היה זה

הרגע הדרמטי בחייהם. לערב המיוחל ציפו הכל, ההכנות הארוכות והרבות הגיעו לשיאן. טבעת הזהב העגלגלה הנציחה עוד אחת מחורבות ירושלים, בית יהודי טהור לנצח.

פסגת האושר בהתגלמותו, מחותנים מרוגשים, חיוכים ודמעות בכל הטעמים, קריאת הכתובה, שבע הברכות המרטיטות, והנה הגיע הרגע המכונן של ניתוח כוס הזכוכית - ועמו היציאה לדרך חדשה. רגלו של החתן בכריכת הנעל הבוהקת כבר הונפה אל הכוס המצטנפת. אך לא.

משהו חלף בראשו של החתן. זו לא הייתה הכיפה המרשרשת שהושאלה מאת הרב עורך החופה, כי אם הרהורים עמוקים שניבטו מעיניו היוקדות. הוא לחש כמה מילים לאוזנו של הרב, והשתתק.

רחש עבר בקהל. בהלה אחזה במחותנים שמלמלו בעיניים מצועפות את שמו של רבי מאיר בעל הנס ללא הרף, והכלה החווירה. הרב יצחק דיין, רבה של שכונת בן גוריון בחולון, היסה את הקהל כשהתרגשות ניכרת בו: "החתן מבקש להקדיש את הדקות הקדושות והנשגבות הללו, לזכותו ולרפואתו של מרן הרב עובדיה יוסף, ומבקש מכל האורחים שנאמר כעת 'מי שברך' לרפואתו - וכולם יענו 'אמן' בכוונה עוד טרם שבירת הכוס".

דמעות זלגו מעיני המחותנים, בכתה גם הכלה; דמעות מכל הטעמים - של שמחה, בכי ותפילה, התערבבו להם שם ביציקת היסודות של עוד בית יהודי. היו אלו עמך ישראל, יהודים טובים ואהובים של שבת ויום הכיפורים, שגדשו את האולם עד כי כולו הרטיט מזעקת ה"אמן" שיצאה מקירות הלב.

אנקדוטה זו מבהירה עד כמה הקשר של הרב עובדיה אפף וחיבר עולמות בהווייה הישראלית המתרקמת במדינה, המתכנסת אחר כל שנות הגלות הארוכות.

לא רבים יודעים שהרב היה קשוב השכם והערב לסיפורי השכול והכאב שלא עזבוהו, כשהוא מתבל את לילותיו בדמעות שלישי על צערם של ישראל. דמעות אלו עמדו בעוכריו, והרב קיבל מחלה קשה בעיניו עד שלא היה מסוגל לראות בהן כלל!

הרב נדרש לרופאים, והם פכרו את ידיהם מבלי הושיע, באומרם כי הדמעות הרבות

ששפך הרב הרסו את עיניו לנצח. הרב ביקש מבני משפחתו לקחתו לבית הקברות בצפת, לקברו של רבי יוסף קארו זצ"ל בעל "הבית יוסף", ושם השתטח על קברו בדמעות שליש, כשהוא מבקשו להעתיר עליו בתפילה, שהרי הוא שהפיץ וחיזק את פסקיו בישראל. באורח פלא שבה אז ראייתו בעין אחת, ולכן הרב נזקק למשקפי שמש כל חייו.

כך, במשך כל שנות כהונתו בתפקידו, היה מלווה במשקפיים השחורות שכבר היו חלק בלתי נפרד ממנו. הייתה זו תזכורת לאותה אהבה עצומה. מידיעה אישית אני יכול להעיד, כי עד סוף ימיו היה מסוגל לבכות עם נערה שהתגלתה בה מחלה, או עקרה שפרי בטן נמנע ממנה. הוא כאב את כולם כאילו היו בניו, וכולם השיבו לו כמו היה אביהם. לעוצמה כזו אין יורש.

כבר יומיים הוא לא יכול לישון בלילה (מזכירו הרב קריספל)

אישה אחת התקשרה ללשכה של מרן ושאלה בפיה: היא סובלת מדלקת באוזניה ואסור שתיכנס טיפת מים לאוזניה בשום אופן, ואיך היא יכולה לטבול. האם מספיק שתטבול עד הצוואר או לאו?

מרן זצוק"ל השיב לה שצריך כל גופה כולל הראש שיהיה תחת המים, והבטיח לה שאם תעשה כן לא יאונה לה כל רע, ויהיה לה לרפואה שלמה בזכות המצווה היקרה הזו. אחר הצהריים ביום שישי התקשר מרן לרב קריספל וביקשו שיאתר את האישה הנ"ל ושאשתו תלך עמה למקווה ותעזור לה כיוון שחשש מרן שהאישה תפחד ובסוף לא תלך לטבול, אך הם לא השיגו אותה עד כניסת השבת. ביום שני הטלפון מצלצל בלשכה ואותה אישה הייתה על הקו; היא הייתה מרוגשת מאוד וסיפרה בהתרגשות שהיא הלכה בערב שבת לטבול ולא רק שלא ניזוקה אלא שהדלקות נעלמו לחלוטין והאוזניים חזרו לקדמותם. היא ביקשה להודות למרן רבנו זצוק"ל. כשהרב קריספל הלך לספר למרן שהאישה טבלה בסוף, קם מרן מכיסאו בהתלהבות וחיבק את הרב קריספל כשכולו מאושר, ומרן רבנו הגדול סיפר לו שכבר יומיים הוא לא יכול לישון בלילה מחשש שמא אותה אישה לא הלכה לטבול, ועכשיו כל כך מאושר שעשתה כפי שאמר לה ולא חששה, והייתה לו שמחה עצומה על פניו.

[הוסיף הרה"ג שלמה אבינר שלא כל אחד במדרגת הגר"ע שליט"א, לכן יש אומרים לאישה שיש לה דלקת אוזניים או חשש ממנה שיש לשים טיפות לפני הטבילה כי מה שגורם את הדלקת הוא המים המזוהמים - מ"צ.]

רגעיו האחרונים (יהודית יוסף, כלתו של הרב)

בשבת לפני שבועיים, בעיצומו של חג סוכות, הרב סבל נורא, התעורר כל שבע דקות צועק מכאבים, לא היו לו כוחות לקום מהמיטה. כשיצאנו לאשפז אותו, אחרי שבת שלמה שבה סבל, הוא כבר נפרד מאתנו. הוא קרא לי ואמר לי תודה. בכיתי ואמרתי שהכבוד כולו שלי, ואז הוא קרא לבן שלי ואמר גם לו תודה. הוא הבין שהוא לא חוזר יותר הביתה, הוא ידע את זה, הוא לא רצה ללכת, הוא אמר: "אני יודע שאם אני הולך אני לא חוזר, מה כבר הרופאים יעשו לי". בעלי משה הסביר לו שיש לו בעיה חמורה בכליות, אבל הוא התייחס לזה בתנועת ביטול.

עד הרגע האחרון הרב עוד היה צלול. ביום ראשון הוא חתם בעצמו על הדיאליזה, וביום שני בעלי אמר לו: "אבא, אני רוצה לבקש ממך סליחה, אולי לא התנהגתי יפה, אולי הייתי חסר סבלנות, אולי לא טיפלתי בך נכון", ואילו הרב אמר לו: "אתה צריך לבקש ממני סליחה? אני צריך לבקש ממך ומרעייתך סליחה על שהטרחתי אתכם כל השנים, אני מעריך את מה שעשית בשבילי", והשניים התחילו לבכות. לרב עוד היה כוח, הוא משך את בעלי אליו ולא הפסיק לנשק לו את הראש. רבע שעה אחר כך קרסה לו הריאה והתחילו להנשים אותו.

עשרים שנה הוא לא ביקש ממני כלום, לא היה מוכן להטריח אותי, הייתי שואלת אם הרב צריך משהו והוא היה אומר "תקראי לרב משה". הוא מאוד כיבד אותי ובחיים לא ביקש מאתנו כלום. הוא רק היה מסתכל על השעון ואני ידעתי מה הוא רוצה, הוא בעיקר דאג לי ולילדים. לידה אחרי לידה, הוא כל כך דאג לי שאוכל ואשתה.

הוא היה קם בחמש וחצי בבוקר, יושב ולומד בספרייה שהייתה לו בחדר. אחר כך הוא היה יורד לתפילה, ולאחריה אוכל, ממשיך ללמוד וללמוד עד שתיים בצהריים - שעת תפילת מנחה, מנוחה קצרה ולמידה עד הלילה.

כשאנשים באו אליו, הוא לא היה שם לב. פעם אחת הגיע ראש הממשלה, בנימין נתניהו, והרב לא הבחין בו. התחלנו לעשות רעשים, הזזנו שולחנות וכיסאות כדי שהרב ישים לב, פחדנו להבהיל אותו. כדי להוציא אותו מהספרים היה צריך לצעוק לו, פעם אחת הוא מאוד נבהל ואנחנו חששנו מזה. זאת הייתה השיטה שישים לב. אפילו ראש הממשלה ביקש מאתנו לא להפריע לו.

הוא היה מכבד כל אדם שהגיע אליו, לא משנה מהי רמתו ומהו תפקידו. אם מישהו הייתה בוכה, הוא לא היה מצליח להישאר אדיש. אפילו השפה שלו, שכידוע לפעמים עצבנה אנשים, הייתה בסך הכל שפת העם.

רודף אמת

כשהייתי בת תשע עשרה משפחתי עברה משבר קשה מאוד ובעקבותיו אָמי דרשה שנעבור דירה.

אלא שבמשפחתי לעבור דירה זה אירוע לא פשוט בכלל - מיום שהוריי נישאו גרנו במושב ליד סבי וסבתי מצד אבי, והוריי היו "בנים ממשיכים" במשק. בנוסף, במשפחתנו המרוקאית השורשית, יש לאבי, כבן בכור וכבבת עינו של סבי, את הזכות והחובה להיות "צמוד" להוריו ולטפל בהם במסירות אין קץ (כפי שהוא עושה עד היום) ובכלל זה - לגור לידם.

בכל מצב רגיל הכף הייתה מוכרעת באופן מידי לצדו של סבי שיחיה, אבל במקרה הזה המשבר היה כל כך גדול (דיני נפשות כפשוטו), שעמדתה של אמי קיבלה משקל אמיתי.

וכך, לאחר דיונים ארוכים, הוחלט שבמשבר גדול צריך שופט גדול והדמות שנבחרה, כגדולה מספיק על מנת להכריע, הייתה הרב עובדיה יוסף. נקבעה פגישה ופמליה שלמה נסעה אל הרב עובדיה - סבי שיחיה, אבי, רב חשוב ממשפחת אבוחצירא המעטיירה, רב ספרדי חשוב נוסף ו... אני. למה אני? כי אמי העדינה והשקטה לא הייתה מסוגלת אפילו לחשוב על כך שהיא תצטרך לעמוד בחדר מלא גברים מזוקנים ונשואי פנים ולייצג את עמדתה, אז היא שלחה אותי.

נכנסה הפמליה כולה לחדרו של הרב עובדיה שישב מאחורי מכתבה כבדה ועליה ערימות של ספרים. סבי האהוב, איש נשוא פנים ובעל גיונונים של מוכתר, פרש את הסיפור וסיכם ש"עכשיו הכל בסדר, חזרנו לשגרה ואין כל סיבה שיעברו דירה". הרבנים נשואי הפנים תמכו בעמדתו וסיכמו - נשארים במקומם. אבי ישב ושתק ולא העז לדבר. הדוברים יצרו אווירה של "הכל טוב, עסקים כרגיל".

עמדתי שם לבדי. ידעתי שעלי לדבר עכשיו או לשתוק לעולם. אמרתי "אבל הרב, זה לא ככה".

סיפרתי על הפחד הנורא. על אמי שהתעלפה, על משפחה של שבע נפשות שישנה בחדר אחד מפחד בלילות, על אחי בן האחת עשרה שצריך ליווי כשהוא הולך לשירותים כי הוא פוחד ללכת לבד, על החשש לצאת מהבית, על החשש להישאר בבית. דיברתי ובכיתי, דיברתי ובכיתי. הרב עובדיה קרא לי אליו אל מעבר למכתבה. הוא משך הדום ואמר לי לשבת לידו, בצד שלו של המכתבה. כל הגברים המזוקנים ונשואי הפנים היו בצד אחד והרב עובדיה ואני היינו בצד השני. הוא הרגיע אותי ואמר "יהיה בסדר, יהיה בסדר. עכשיו תספרי לי הכל". סיפרתי וסיפרתי. כשסיימתי, הוא הסתובב אליהם ופסק - "עוברים דירה!" אבא שלי אמר: "אבל הרב, מה יהיה עם אבא שלי? נפשו קשורה בנפשי..." והרב עובדיה אמר: "קודם תדאג למשפחה שלך ואחר כך להורים שלך".

ההכרעה הייתה נחרצת. ואז הרב ממשפחת אבוחצירא קרא ואמר: "הרב! היא לומדת משפטים!" (כלומר, הוא רצה שהרב יוכיח אותי על כך, כי בנות ישראל כשרות לא לומדות משפטים. ואולי אני לא כל כך תמימה כמו שאני נראית... ניסיון אדיר להטות את ההחלטה ולהשחיר פנים של ילדה בת תשע עשרה בארבע מילים קצרות).

שתיקה.

עדיין ישבתי לצדו. ואז הרב עובדיה הסתובב אלי ואמר: "שיהיה לך בהצלחה. רק תמיד תזכרי של מי החוקים האמיתיים".

יצאנו מחדרו. יצאתי לא כמו שנכנסתי. יצאתי עם תמיכה אדירה לדרך בה בחרתי. יצאתי עם חיזוק לאורח חיי כאישה דתית שרוצה מקצוע וקריירה. שרוצה שיהיה

לה קול בעולם של גברים מזוקנים ונשואי פנים. עם תמיכה מגדול הדור שבעצם אמר לגברים המזוקנים - אל תפקפקו בתום ליבה, ביושרה ובכנות כוונותיה, גם אם היא בוחרת בבחירות שאינן מקובלות עליכם, שאינן על דעתכם, ובלבד שבליבך, שבדרכך זו, על כל פיתוליה וקשייה, תהיי נאמנה לאמת, לתורה, לריבונו של עולם.

ומאז אני אוהבת אותו כל כך. אבי, אבי, רכב ישראל ופרשיו.

בני על ברכה לבטלה (עוזרו, הרב צבי חקק)

פעם הגשתי למרן בטעות תפילין של רבנו תם, ומרן בירך עליהן, ולאחר מכן כשסיפרתי לו שטעיתי והגשתי לו את התפילין הלא נכונות, מרן בכה במשך יום שלם (!) על כך שבירך ברכה לבטלה.

סבא אוהב ואהוב (כלתו הרבנית יהודית יוסף)

כשנכדיו חזרו מבית הספר עם תעודה, היו רצים אליו להראות מה קיבלו. הוא התעניין מאוד, וגם חתם עליה (במקום ההורים).

היו לרב עובדיה נכדים תאומים, בן ובת. כשהבן הגיע לגיל 3 היה ניתן לצרף אותו לזימון. אבל כדי לא לעורר קנאה, הרב עובדיה היה קורא גם לבן וגם לבת לזמן.

כשהרב עובדיה היה מאושפז בבית החולים בפעם האחרונה, היה מאוחר, ובנו אמר לו: "אבא, למה אתה לא הולך לישון? כבר מאוחר, חבל. אתה יודע, מעירים אותך פה בבית החולים מוקדם". אמר לו: "אמרת שיעל (נכדתו) בפגישה (לשידוך), אני רוצה לשמוע איך היה. מה היא אומרת, מה נראה לה".

בנו הרב משה יוסף, שהוא ומשפחתו זכו להתגורר בעשרים שנים האחרונות בבית הרב ולטפל בו, סיפר כי באחד הימים רעייתו הניחה מכשיר בייביסיטר במטבח על מנת לשמוע את התינוק הישן בחדר. היא יצאה לכמה דקות מהבית והרב זצ"ל ישב ולמד. התינוק החל לבכות והרב שמע את הבכי דרך המכשיר וקם אליו להרגיע

אותו. תוך כדי נכנסה האם למטבח והנה היא שומעת את הרב בחדרו של הילד שר לו שיר ערש. נכנסה אל החדר והיא מוצאת את הרב עומד ליד המיטה והתינוק בזרועותיו. היא הקשיבה למילים שהרב שר, והתברר לה כי הוא ממשיך בלימודו כאשר הוא אומר את המילים של הגמרא במנגינה רכה, והתינוק רדום בזרועותיו.

בין גדלות לפשטות

הרב רמי ברכיהו

גאון בתורה

לפני קרוב לעשרים שנה כשהייתי תלמיד ישיבת הסדר, נוהגים היינו כמה בחורים לצאת מהישיבה מיד בצאת השבת כדי לנסוע לעיר ירושלים ת"ו לשמוע את שיעורו של הרב עובדיה יוסף שהתקיים בבית הכנסת של עדת 'היזדים' שבשכונת הבוכרים. מאות אנשים היו מצטופפים במוצאי שבת סביב בית הכנסת כדי לקחת חלק בחוויית השיעור של הרב. אנו היינו ממהרים לצאת מהישיבה כדי לתפוס מקום ישיבה טוב מול הרב. קשה לתאר את האווירה המיוחדת שהייתה בשיעורים אלה, שכן הרב היה מדבר למעלה משעה וחצי, שיעור שרובו היה הלכתי וכולו היה בעל פה. הרב היה מצטט פסוקים, דפי גמרות, ראשונים, אחרונים, ספרי שו"ת, שולחן ערוך סימן וסעיף ואת הכל היה מזכיר בעל פה מבלי שיש לו דף או ספר מלפניו. דרכו של הרב היה לפתוח את השיעור בקריאה של כמה סעיפים מספר השולחן ערוך, אלא שלא מעט פעמים קרה ששכחו להביא לרב את הספר, ותגובתו של הרב הייתה "לא נורא נגיד בעל פה". בזמן השיעור היינו עסוקים בלסכם את דברי הרב, ולמחרת בישיבה היינו חוזרים על השיעור ומנסים להבין את מהלך השיעור והמסקנות ההלכתיות. הדבר שתמיד היה לפלא בעינינו שאת עשרות המקורות שציין הרב בעל פה בשיעור, היינו בודקים בישיבה ואף פעם לא מצאנו אף לא טעות אחת ברשימת המקורות שציין הרב בעל פה בשיעור. אשרי אדם שזכה לשמוע שיעורים אלה שהיוו חוויה רוחנית בלתי רגילה של גדלות ועוצמה של תורה. אפשר לומר ששיעורים אלו הם שיצרו בלבבי ובלבבם של רבים אחרים את המוטיבציה לרצות לגדול בתורה, להיות בקי בהלכה, ולהכיר את עולם הפסיקה.

אין לנו אלא דברי מרן

יש לציין שהרב לא היה ראש ישיבה, אלא נשא בתפקידים ציבוריים של רבנות.

בתחילה היה רב ומו"צ במצרים, ולאחר מכן שימש כדיין בבית הדין בפתח תקוה. לימים נבחר לרבה של העיר תל אביב ולבסוף שימש במשרת הראשון לצינן. לכן, שלא כדרכם של ראשי ישיבות שיש להם תלמידים הממשיכים את דרכם הרוחנית והלימודית, הרי שעיקר תורתו של הרב עובדיה יוסף היה מיועד לציבור הרחב, 'בעלי הבתים', ולמרות זאת, הרב העמיד תלמידים הרבה, ובשיעוריו הוא לא היה רק מעביר שיעור בהלכה, אלא בעיקר חינוך דור שלם כיצד מורים הלכה למעשה. שני דברים חקוקים בתוכי משיעורים אלה: האחד, "אין לנו אלא דברי מרן שכל החולק על מרן כחולק על מאתיים רבנים" - בכל שיעוריו הרב היה חוזר על עיקרון הלכתי זה, ואם היה מגיע למסקנה הלכתית שהיא כנגד מרן, היה מאריך להסביר מדוע בעניין זה אין פוסקים כמרן ומדוע כאן זה לא סותר את הכלל "שאין לנו אלא דברי מרן". כלל הלכתי זה הנחה את הרב גם כאשר ההכרעה כמרן נגדה את דעתם של פוסקים חשובים אחרים שהיו מגדולי האחרונים שבדור כמו החזון איש, הרב טוקצ'ניסקי, הבן איש חי ובעל ספר כף החיים ועוד. בגלל עמדה הלכתית זו, הכריע בענייני פסח ובהלכות טהרת המשפחה כמרן השולחן ערוך ושלא כדעה הרווחת שגם לספרדים יש להכריע בעניינים אלה כדעת הרמ"א. כך גם נהג לגבי ברכת הלל בראש חודש, וברכה של נשים על מצוות עשה שהזמן גרמן, שאין לפסוק בזה אלא כמרן השולחן ערוך, וספרדי בן עדות המזרח שזכה לעלות לארץ ישראל אין לו היתר לנטות מפסקי השולחן ערוך שהוא מרא דאתרא של ארץ ישראל.

כח דהתירא עדיף

הדבר השני אותו הרב היה מדגיש הוא הכלל של "כח דהתירא עדיף" (ביצה ב, ב). היינו, שיש להעדיף את הוראות החכם המקל, וכדברי רש"י (שם): "שהוא סומך על שמועתו ואינו ירא להתיר. אבל כח האוסרין אינה ראייה שהכל יכולין להחמיר אפילו בדבר המותר". הרב נשען על עקרון הלכתי זה ולא נרתע להילחם על היתריו ההלכתיים גם כאשר הותקף על כך שהעז לצאת כנגד פסקי הבן איש חי או כנגד פסקי ה'ישיכול עבדי'. בהקשר לזה אציין לדוגמא אירוע בו חברי משמרת הצניעות בירושלים קראו להחרים את ספרי ילקוט יוסף של הרב יצחק יוסף שליט"א שהוא בנו של הרב, זאת משום שכתב להתיר לנשים נשואות להוציא שיעור בשיעור שתי אצבעות. חברי משמרת הצניעות הוציאו פשקווילים כנגד הספר, וכתבו שאין ללמוד מספר זה הלכה. בשיעור במוצאי שבת היה ניכר שהרב נסער, הוא הרחיב

לבאר שמה שנכתב בספר ילקוט יוסף כך הוא ההלכה, זאת משום שיש עדויות בספרי החכמים הספרדיים שכך היה מנהג הנשים הספרדיות מקדמא דנא, והוא לא נרתע לצאת כנגד משמרת הצניעות שלדבריו אינם מבינים בהלכה ומשום כך אין לפחד מהם ואין לשמוע להם בענייני הלכה. הוא תקף את משמרת הצניעות בחריפות, וקבע שאין הם משמרת הצניעות אלא משמרת "הצביעות". כך נהג גם כאשר נאבק כנגד המנהג המקובל בירושלים להכניס את השבת ארבעים דקות קודם השקיעה, לטענתו למנהג זה לא היה מקור מוסמך, ולכן התיר לעשות מלאכה בערב שבת בירושלים עד עשרים דקות לפני השקיעה כמקובל בשאר ערי ישראל, וכן על זה הדרך. בכל הסוגיות ההלכתיות הרב עמד על שלו מתוך מלחמתה של תורה בגדלות, באומץ ובגבורה.

היתר המכירה בשנת השמיטה

לדוגמא אציין את פסקו של הרב לגבי היתר המכירה בשנת השמיטה. כידוע היתר המכירה קיבל תוקף על ידי הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל שהיה רבה של ארץ ישראל, אלא שלהיתר זה היו מתנגדים רבים בעולם התורה והרבנות, ולמרות זאת בכל ערב שנת השמיטה, היתר מכירה זה קיבל חיזוק של כל הרבנים הראשיים לישראל וכן כל אלה שנשארו במשרת הראשון לציון. בערב שנת השמיטה תשנ"ד היה מתח גדול סביב השאלה האם הרב עובדיה יוסף ימשיך לדבוק בעמדה ההלכתית של היתר המכירה או שמא יכריע כעמדה המתנגדת לכך, וזאת מכיוון שבשנה זו רבנים חשובים יצאו כנגד היתר המכירה וכנגד הראשון לציון הרב בקשי דורון שליט"א שביקש לחזק את ההיתר. הרב עובדיה יוסף כבר לא היה בעל עמדה רבנית רשמית מטעם הרבנות הממסדית של המדינה, ולא היה ברור האם הרב ידבק בהיתר או שמא יישר קו עם המתנגדים להיתר. רבים המתנינו למוצא פיו של הרב, והרב החליט לפרסם את החלטתו בעניין זה ביום עיון במוסד הרב קוק שכותרתו הייתה הכנה לקראת שנת השמיטה. המונים הצטופפו ובקשו להיכנס לאולם כדי לשמוע כיצד יכריע הרב בסוגיה זו, ואכן הרב החל בסקירה הלכתית הנוגעת לשמיטה ולהיתר המכירה, הוא עמד שם למעלה משעה וסקר את כל הבעיות ההלכתיות שהתעוררו בעקבות היתר המכירה וענה עליהן אחת לאחת מתוך ציון של עשרות מקורות הלכתיים, תשובות של פוסקים וסוגיות תלמודיות שאותם גלגל הרב בעל פה. הרב עמד על המחלוקת בין הרב קוק

והמתנגדים להיתר המכירה, ומתוך מבט ציבורי וכללי חיזק את עמדתו ההלכתית כאשר שימש בתפקיד הראשון לציון וקבע "משנה אחרונה כמשנה ראשונה". הציבור שהיה באולם שמע בהשתוממות את שיעורו של הרב וכאשר סיים הרב את הרצאתו, עמד כל הקהל ומחא כף, ולא בגלל החיזוק של היתר המכירה, אלא בעיקר בגלל החוויה הרוחנית המיוחדת שהייתה לציבור בשמיעת שיעור הלכתי עוצמתי שכולו היה בעל פה משנה סדורה דבר דבור על אופניו ושהיווה חוויה רוחנית מיוחדת במינה.

סיפורי צדיקים

גם צורת העברת השיעור הייתה ייחודית לרב. הרב תמיד היה מתחיל מהיסודות - פסוקי התורה, מדרשי חז"ל, ורק לאחר מכן היה מגיע לסוגיות בתלמוד ולשיטות הראשונים והכרעות האחרונים. השיעור היה מסודר מאוד ומשנתו קב ונקי. רק לאחר שהיה מברר את היסודות המקראיים והתלמודיים הוא היה יוצר עניין סביב קושי, סתירה בין המקורות וכדומה. אולם מעבר לעניין ולמתח שהרב היה יוצר בשיעור סביב הבירור ההלכתי, הרב בחכמה רבה היה שומר על ערנותו של הציבור. זכור לי כי באחד השיעורים הראשונים ששמעתי מפי הרב במוצאי שבת, הרב העלה קושי בפסקי הבן איש חי בעניין שיעור של עיסה החייבת בהפרשת חלה. כדי להבהיר לציבור את הסתירה, הרב חישוב את שיעורי חכמים: לוג, ביצה, רביעית ועוד. הקהל שישב בשיעור התקשה לעקוב אחר החשבונות שעשה הרב בעל פה, וגם אני שהתאמצתי מאוד להקשיב התקשיתי לעקוב אחר הדברים. הרב, באינטואיציה פנימית מדהימה, הפסיק את הדיון ההלכתי והחשבונות, וסיפר סיפור על אחד מגדולי ישראל שהזכיר את שמו תוך כדי הבירור ההלכתי. הסיפור היה מתובל במסר של גדלות בתורה, יראת שמים, חכמה של צדיקים ועוד ועוד. הציבור כולו (מאות אנשים) היה מרותק לסיפור שהיה בו גם הומור כדרכו של הרב. לאחר שסיים הרב את הסיפור והקהל כולו התענג ונהנה מהסיפור, אמר הרב: "טוב, עכשיו נחזור לעניין שלנו", ויצר מוטיבציה חדשה אצל השומעים לנסות ולהתאמץ להבין את תוכן המידות והשיעורים.

בדיחות של הרב

הגאון הרב עובדיה יוסף כולו מלא בתורה, הדבר בא לידי ביטוי גם בבדיחות הספונטניות שהיה אומר תוך כדי השיעור ושבדרך כלל היו משלבות פסוקים מהתורה או מטבע לשון של חכמים. זכורני כי פעם אחת המיקרופון בבית הכנסת ה'זדים' נפל ממעמדו, והרב בשלו המשיך בשיעור וזאת תוך כדי ניסיון של הגבאים להחזיר את המיקרופון למקומו. לאחר שהצליחו להעמיד את המיקרופון על מקומו, שוב לא החזיק המיקרופון מעמד, ושוב נפל ממקום עמדו. כאשר הגבאים ניסו לסדר שוב את המיקרופון, אמר להם הרב: "עזבו, על כגון זה נאמר: האומר מודים מודים משתיקין אותו". הדבר השאיר עלינו רושם עצום - תגובתו הספונטנית של הרב הייתה מטבע לשון של המשנה במסכת ברכות.

אהבת ישראל

זכה הרב ובכל מקום ומקום בארץ ובתפוצות פרושים ספרי הרב, והלכה כמותו בכל מקום. כששאלו חז"ל מה זכו בית הלל שהלכה כמותם, השיבו שזה לא רק בגלל גדלותם בתורה, אלא בעיקר מפני "שנוחין ועלובין היו, ושנוין דבריהן ודברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן" (עירובין יג, ב). הנהגתו הציבורית של הרב ויחסו לעמך בית ישראל מהווים גם הם תורה שלמה הצריכה לימוד בפני עצמה.

השיעורים בבית הכנסת של ה'זדים' במוצאי שבת לא היו רק חוויה תורנית ורוחנית, אלא גם חוויה חברתית וציבורית. התמונה שנחקה בי ועשתה עלי רושם עמוק היא העובדה שלשיעורים אלה הגיעו גם יהודים פשוטים, קשי יום, שהצטופפו יחד עם תלמידי חכמים מובהקים כדי לשמוע את שיעורו של הרב במוצאי שבת. יהודים פשוטים אלה לא הכירו את רוב ספרי הפוסקים שהזכיר הרב בשיעורו, ואני מניח שלא הורגלו במשא ומתן הלכתי כפי שנהג הרב לעשות בשיעור, ולמרות זאת הם היו מגיעים לשיעור ומנסים להקשיב להתרכז ולעקוב אחר מהלך השיעור. את האהבה של יהודים אלה לרב קשה לתאר במילים, הם היו מקבלים את הרב בשירת

“יחיד דגול מרבבה יברך את גברא רבה” והציבור כולו היה מצטרף לשירה במחיאאות כף. יהודים אלה פשוט אהבו את הרב והעריצו את גדולתו בתורה. שאלתי את עצמי - מה ליהודים פשוטים אלה ולשיעור בהלכה במוצאי שבת? מה להם ולדיון במושג ‘דבר שיש לו מתירים’? מה להם ולשיעור על שניים שעשו יחדיו מלאכה בשבת או לסוגיית מסייע אם יש בו ממש או אין בו ממש? עם הזמן הבנתי שהרב עובדיה יוסף הוא לא רק גאון בתורה אלא הוא גם מנהיג רוחני. כיצד התפתחה מערכת יחסים מיוחדת זו של הרב עם עמך בית ישראל?

את הרב ראיתי לראשונה כשהייתי בן שתים עשרה וחצי, הרב שימש אז בתפקיד הראשון לציון, והוא הזמין את מר אבי שיחי' לביתו כדי להתייעץ עמו בעניין מסוים. אבי לקח אותי עמו לפגישה, ולאחר שסיימו הרב ואבי את ענייניהם, שאל אותי הרב בן כמה אני, והשבתי לו שבעוד חצי שנה אני אהיה בגיל בר מצווה. הרב קם ממקומו, הוציא את יומנו ורשם את תאריך בר המצווה שלי ואמר לי “אם אהיה בארץ אגיע לבר המצווה שלך”. לפני המפגש הזה עם הרב, כלל לא הכרנו אני ואבי שיחי' את הרב באופן אישי, לכן לא חשבנו שהרב יטריח עצמו לחגיגת בר המצווה שלי. יום לפני חגיגת הבר המצווה קיבלנו טלפון מלשכת הראשון לציון ובו נמסר לנו שהרב יגיע לאירוע הבר מצווה. קשה לי לתאר את ההתרגשות הגדולה שאחזה בביתנו. הרב הגיע בשעה היעודה ונשא דברי תורה וברכה בפני הציבור. אינני יודע כמה רבנים הנושאים משרה ציבורית כל כך כבדה ועמוסה היו מטריחים את עצמם לחגיגת בר מצווה של ילד שאין הם מכירים כלל. כשגדלתי הבנתי שאצל הראשון לציון זה לא היה דבר חריג. לא רק לבר מצוות הטריח הרב את עצמו, אלא לכל מקום אליו הוא הוזמן - אזכרה של נפטר, שיעור תורה, חופה, ברית מילה וכד', הרב היה מגיע, דורש, מספר, מוסיף יראת שמים, אהבת תורה ומוסר. כגדול בתורה ודאי לא הייתה חסרה לרב עבודה, ואם היה הרב מוותר על הקשר עם הציבור הרחב, ודאי יכול היה להוסיף עוד כמה וכמה כרכים לספריו, אולם הרב ראה את מקור כוחו דווקא מתוך הקשר עם הציבור, מתוך החיבור עם עמך בית ישראל בשעותיו השמחות, או בשעותיו הקשות.

שפת העם

הרב לא היה רק מכתת את רגליו לכל מקום ומקום בו היו חפצים לשמוע את תורתו,

אלא הוא היה יודע גם לדבר בשפתו העממית של העם. הציבור הספרדי הרחב היה בא לשמוע את שיעורי התורה של הרב גם כאשר חלק ניכר מן השיעור לא היה מובן לו, אולם בגלל שהרב היה מדבר בשפת העם, היה חיבור טבעי בינו לבין הרב. התחושה שהייתה מלווה את הציבור בשיעורי התורה של הרב, שהרב הוא לא רק גדול בתורה אלא הוא גם חי את ההווה של הציבור והוא בשר מבשרם של האנשים הפשוטים. זאת בעיקר משום שהרב לא היה מדבר בשפה מתנשאת, אלא להיפך - השפה והטרמינולוגיה בה השתמש הרב נתנה לציבור את התחושה ש"זה הרב שלנו". את שפתו העממית של הרב אפשר היה לחוות בעיקר כאשר היה מספר על צדיקים או על פוסקים, או כאשר היה מדבר על אירועים אקטואליים. עמדותיו של הרב היו עמדות הציבור, ומבחינת הקהל ששמע את השיעורים של הרב, הרב הוא המנהיג ועמדותיו הציבוריות הן הדרכה רוחנית.

אני זוכר באחד השנים כמה ימים לפני חג הפסח הגיע הרב לדרוש לציבור הרחב בבית הכנסת מוסאיוף שבשכונת הבוכרים. הגעתי לשיעור מתוך תקווה לשמוע שיעור בהלכות הפסח, אולם הרב החליט להדריך את הציבור כיצד להנחיל בליל הסדר את סיפורי יציאת מצרים לילדים. לצורך כך הרב תיאר כיצד היה מכת הערוב במצרים: "בא אריה גדול ואכל את מוסטפה, אחר כך בא נמר ואכל את אחמד", התיאור של הרב היה כל כך עממי וכל כך מצחיק, כל הציבור שהשתתף בשיעור התמוגג מהתיאור של הרב. אולם מאחורי הדיבור העממי היה מסר ברור, הרב הדריך את הציבור כיצד למשוך את לב הילדים בליל הסדר, כיצד לספר להם על יציאת מצרים ולהחדיר בהם אמונה בבורא יתברך. כשהתבוננתי על כך מן הצד, חשבתי לעצמי כמה רבנים גדולים מסוגלים "לרדת" ולהדריך כך את הציבור הרחב? כמה רבנים מסוגלים להעביר בצורה כל כך עממית את המסר הכל כך חשוב של "הגדת לבנך".

הגודל בתורה, כיתות הרגלים לכל מקום ומקום, השפה הפשוטה - הקנו לציבור הספרדי הפשוט את התחושה "יש לנו רב משלנו". בכך הרב הצליח לעשות את אחת המהפכות הגדולות בדורנו של התקרבות רבות לעולם התורה, לאמונה וליראת שמים.

מידת הסובלנות

הרב לא התאפיין רק ביכולת לדבר אל הציבור הרחב, אלא בעיקר בחום ובאהבה שהעניק לעם ישראל. על התכונה הזו באישיותו של הרב יעיד הסיפור הבא: לפני כמה שנים פנתה אלי עובדת סוציאלית של אחד היישובים הסמוכים לטלמון ובקשה מיוחדת בפיה. היא מטפלת במשפחה של חוזרים בתשובה ואם המשפחה אינה מוכנה לחסן את ילדיה מטעמי אמונה בה'. המצב הסוציו-אקונומי הקשה של המשפחה גרם לכך שהיה חשש שבית המשפט יוציא את הילדים מרשות אָמם. בצר לה פנתה אלי העובדת סוציאלית בבקשה אם אוכל לארגן פגישה עם הרב עובדיה יוסף, הואיל והאם אמרה לה שרק אם הרב עובדיה יוסף יגיד לה שצריך לחסן את הילדים היא תעשה זאת.

פניתי ללשכת הרב ומיד נעניתי בחיוב לבקשה. הרב קיבל את העובדת סוציאלית יחד עם האם בלשכתו. לאחר הפגישה סיפרה לי העובדת סוציאלית בהתרגשות עד כמה השתוממה לראות אדם בעל שיעור קומה גדול, מדבר בסבלנות עם אותה אם ומבהיר לה שיש חובה הלכתית לחסן את הילדים כדי שלא יחלו חלילה, ושאם היא לא תנהג כך, אין זה ביטוי של מידת הביטחון בה' יתברך אלא אדישות לבריאותם של הילדים. בתחילה האם לא השתכנעה, הקשתה על הרב ולא הרפתה, אולם הרב בסובלנות אין קץ, ברוך ובמתק שפתיים לא השאיר שום ספק בדבר. לאחר שיצאו מלשכת הרב, אמרה האם לעובדת סוציאלית שהרב רק המליץ לה לחסן את הילדים אולם הוא לא חייב אותה בכך. העובדת הסוציאלית ההמומה מיד חזרה ללשכת הרב וסיפרה לו שהאם הבינה שהרב לא מחייב אותה לחסן את ילדיה. הרב שהיה טרוד באין ספור דברים ציווה להכניס שוב את האם ושוב אמר לה בסבלנות אבל בנחישות שהיא חייבת לחסן את הילדים. וכך ניצלו חייהם של הילדים.

מנהגי ליל ראש השנה

בזמן שהייתי אברך ועוד לפני שהייתה לי חתימת זקן, הבאתי לרב חוברת על מנהגי ליל ראש השנה, ובה מקורות שאספתי על מנהגי האכילה שאוכלים בליל ראש השנה לסימנא טבא, ובקשתי מהרב אם יאות לכתוב לי הסכמה לחוברת. הרב ביקש ממני שאגיע ללשכתו בשבוע הבא. כמצוות הרב נהגתי, אולם דא

עקא שבאותו היום בשבוע היה אירוע פוליטי מסובך ומורכב שחברי סיעת ש"ס היו מעורבים בו, וצוותי טלוויזיה רבים התאספו בלשכתו של הרב ממתנינים לבואו ולמוצא פיו. משום כך, העוזרים של הרב אמרו לי שאין כל סיכוי שאוכל לדבר עם הרב, ובטח לא בלחץ הזה של התקשורת, ומי יודע אם בכלל הרב התייחס לחוברת. בצר לי עזבתי את לשכת הרב, אלא שבעודי יוצא מן הבניין בדיוק הרב נכנס. בשעת רצון זו הצגתי את עצמי, הרב נעצר, ועמו כל הפמליה שלוותה את הרב כמו גם צוותי הטלוויזיה שהתכוננו לבואו, אולם הרב התעלם מכל הסובב ואמר לי שהוא עבר על החוברת שכתבתי אולם הוא שכח את החוברת בביתו, ולכן ביקש ממני לסור לביתו בשעות אחר הצהריים כדי לקבל את החוברת ואת מכתב ההסכמה. בתוך כל ההמולה של התקשורת והעוזרים, הרב לא שכח את מה שקבע איתי, הקדיש לי את זמנו - בחור רגיל מן השורה המבקש הסכמה על חוברת של כמה מנהגים - ולא עזבני עד אשר וידא שאני יודע היכן הוא גר ושאיני בשעה שנקבעה על ידו.

הגעתי בשעה שנקבעה. אשתו של הרב, הרבנית מרגלית ז"ל הכניסה אותי לחדרו של הרב וקראה לו "הרב עובדיה, הרב עובדיה - יש לך אורחים", מידת הכבוד שרכשה הרבנית אל הרב גם היא מן הדברים הצריכים לימוד. הרב, שהיה שקוע בכתובה, הזמין אותי לשבת, ולאחר שסיים הביא לי את מכתב ההסכמה לחוברת. ניצלתי את ההזדמנות וסיפרתי לרב על כך שאני מועמד להיות רב של היישוב טלמון, ושאיני חושש לקחת על עצמי את התפקיד. הרב חיבק אותי כמו אב המחבק את בנו ואמר לי: "אל תפחד, אתה תגדל והיישוב יגדל ויהיה בהצלחה".

קריעה על פטירת הגר"ע יוסף זצ"ל

נספח

שו"ת מרה"י הרה"ג שלמה אבינר שליט"א

שאלה: האם חייבים לקרוע על גדול הדור שעלה למרומים?

תשובה: על רבו המובהק שממנו רוב חוכמתו, לכל הדעות יש לקרוע. לפי השולחן ערוך (יו"ד שמ"ז) אם הוא לא רבו המובהק אבל הוא תלמיד חכם שיודע הלכה בכל מקום ששואלים אותו, יש לקרוע עליו. לפי הרמ"א (שם), קורעים עליו רק אם הוא ידוע בשמועותיו (כלומר - פסיקותיו בהלכה מפורסמות).

נפסק בשו"ת יביע אומר (ד יו"ד לה אות ט) שהמנהג כיום הוא שאין קורעים על חכם אלא רק על גדול הדור. הגרע"י זצ"ל מביא מספר שלחן גבוה (סי' שמ) שכתב, שסמכו בזה על דברי הרמ"א שם, משום שאם לא ננהג כך אין לדבר סוף, שאין לך עיר שאין לך שם הרבה תלמידי חכמים, ואם באנו לקרוע על כל חכם לא נשאר עלינו בגד ביום קרה. ובדרכו בקודש, הגר"ע מביא רשימה של עוד פוסקים שמכריעים כן. כן מובא בילקוט יוסף (אבלות ד ט). הגרע"י זצ"ל היה מגדולי הדור אך אינו היחיד.

אמנם פסק הגרימ"ט שיש לקרוע גם על "גדול מגדולי הדור" (גשר החיים ד ה), ובנוסף גם סובר המשנה ברורה (רכג, סק"ח) שאפשר לקרוע על כל חכם שמצטערים על מותו. לכן מי שמרגיש כתלמידו או שהוא מצטער על כך, מותר לו לקרוע.

כשרבנו הרב צבי יהודה עלה למרומים, כששאלו אותי אם לקרוע, אמרתי: מי שהרגיש תלמידו. בדומה לכך הגר"ח קניבסקי אמר לאברכים לקרוע על פטירת הגרי"ש אלישיב, משום שהם תלמידיו (חוברת דברי שי"ח עמ' מה), ועיין עוד בתחומין כרך לא עמ' 215-221.